

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ

Ερήμη-Λαόνιν του Πόρακου: Πανεπιστήμιο Σιένα

Ανασκαφική περίοδος 2022

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων ανακοινώνει τη λήξη της ανασκαφικής περιόδου για το έτος 2022 στη θέση Ερήμη-Λαόνιν του Πόρακου, όπου μια διεθνής ομάδα υπό το Πανεπιστήμιο της Σιένα και τη διεύθυνση του Δρ. Luca Bombardieri πραγματοποίησαν έρευνες σε τμήμα του προϊστορικού οικισμού της Μέσης Εποχής του Χαλκού.

Η αρχαιολογική θέση στην Ερήμη-Λαόνιν του Πόρακου βρίσκεται σε ένα ψηλό οροπέδιο στην ανατολική όχθη του ποταμού Κούρη. Η φετινή ανασκαφική περίοδος εστίασε σε τέσσερις σημαντικούς τομείς του οικισμού, με στόχο να διασαφηνιστούν όψεις της κοινωνικής ανάπτυξης της προϊστορικής αυτής κοινότητας.

Η διερεύνηση του εργαστηριακού συγκροτήματος στην κορυφή του λόφου, επιβεβαίωσε ότι η περιοχή αυτή, η οποία χρησίμευε κυρίως για τη βαφή υφασμάτων, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην κοινότητα της Ερήμης. Επεκτείνοντας την περιοχή έρευνας προς το νότιο άκρο του συμπλέγματος, ανασκάφηκαν πλήρως δύο νέοι τομείς (WA IX και SA VIII).

Στο νότιο τμήμα, ο τομέας WA IX (34 τ.μ) μαζί με τον όμορο του τομέα SA VIII (38 τ.μ) αποτελούν τη νοτιότερη προέκταση του συγκροτήματος. Ο τομέας WA IX αποτελείται από ένα μικρό ημι-υπαίθριο χώρο στον οποίο ξεχωρίζουν δυο φάσεις χρήσης. Στην πρωιμότερη φάση (Φάση B, αρχές της Μεσοκυπριακής περιόδου), έφερε μια σειρά μεγάλων τετράπλευρων λαξευμάτων και λεκανίδων για την εναπόθεση αγγείων και θα αποτελούσε χώρο εργασίας. Ένας πλήρως σωζόμενος πτηνόμορφος ασκός της ερυθροστιλβωτής κεραμικής εντοπίστηκε σε μια από τις πρώιμες αυτές λεκανίδες, η οποία είχε σκόπιμα γεμίσει και κλείσει με την κατασκευή ενός νέου πατώματος (εικ.1). Αργότερα, (Φάση A, προς το τέλος της Μεσοκυπριακής περιόδου) ο χώρος είχε αναδιοργανωθεί. Κατά τη μεταγενέστερη αυτή φάση, κατασκευάστηκε ένα νέο δωμάτιο (SA IV) το οποίο επεκτεινόταν προς τα ανατολικά, και συνεπώς ο χώρος WA VIII είχε μετατραπεί σε ένα ανοικτό διάδρομο που οδηγούσε σε αυτό το νέο στεγασμένο δωμάτιο.

Στα νότια, ο τομέας SA VIII αποτελείται από ένα στεγασμένο χώρο που εσωτερικά διαιρείται σε δύο δωμάτια τα οποία θα είχαν συγκεκριμένη χρήση και λειτουργία. Στο ανατολικό δωμάτιο εντοπίστηκε μια σειρά λαξευμένων στο φυσικό βράχο εγκαταστάσεων με αβαθείς λεκανίδες και θήκες για την εναπόθεση αγγείων, και ένας μεγάλος πάγκος εργασίας κατασκευασμένος από ασβεστολιθικές πλάκες. Ο πάγκος θα χρησίμευε ως επιφάνεια για το άλεσμα, καθώς εντοπίστηκαν σε αυτόν τρεις πλάκες σύνθλιψης. Στο ίδιο δωμάτιο εντοπίστηκε επίσης ένα σύνολο από τριβεία, στηρίζοντας την υπόθεση ότι ο χώρος θα χρησίμευε για μεγάλης κλίμακας εργασίες αλέσματος. Μια βαθμιδωτή διάδος οδηγεί στο δυτικό δωμάτιο του τομέα SA VIII, όπου εντοπίστηκε μια σειρά αβαθών θηκών εναπόθεσης μικρών αγγείων στον δυτικό τοίχο. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο τομέας SA VIII έχει ένα μεγάλο μονολιθικό κατώφλι εισόδου το οποίο θα άνοιγε προς τα νότια στο ίδιο σημείο όπου

οι τομείς SA I, II και III (οι οποίοι ανασκάφηκαν μεταξύ 2009-2013) θα ήταν προσβάσιμοι. Ως εκ τούτου, η θέση και ο χωρικός καταμερισμός των νέο-ανασκαμμένων τμημάτων στο νοτιότερο τμήμα του εργαστηριακού συμπλέγματος αποτελούν μια ισχυρή ένδειξη για τη συνάφεια που χαρακτηρίζει το σχεδιασμό του συμπλέγματος, ο οποίος αποτελείται από ένα κεντρικό υπαίθριο χώρο εργασίας που περιβάλλεται από τρεις σειρές παράλληλων στεγασμένων δωματίων στα βόρεια, δυτικά και νότια.

Η ανασκαφή του οικιστικού τμήματος αποκάλυψε τη μακρόχρονη του χρήση και έδωσε στοιχεία για την εξέλιξη της εγκατάστασης στο χώρο. Οι έρευνες εστίασαν σε τέσσερα σημεία, στα νότια (Περιοχή T2), στα νοτιο-ανατολικά (Περιοχή T5), στα ανατολικά (περιοχή B2), και στα νοτιο-δυτικά (Περιοχή B), με στόχο να ξεκαθαρίσει η πυκνότητα, η επέκταση και η εξέλιξη του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού των χώρων κατοίκησης.

Μια σειρά από τρεις τομείς αποκαλύφθηκε στην περιοχή T2, η οποία εκτείνεται στην πρώτη και χαμηλότερη βαθμίδα, πλησίον της νότιας πλευράς του εργαστηριακού συγκροτήματος (172 τ.μ.). Καθώς δεν εντοπίστηκε άμεση πρόσβαση από αυτή την περιοχή προς την κορυφή του λόφου μέχρι στιγμής, φαίνεται ότι το εργαστηριακό σύμπλεγμα θα ήταν απομονωμένο από τους χώρους κατοίκησης.

Στα νότια ο τομέας T2/5 (25 τ.μ.), ο οποίος βρίσκεται στα δυτικά του τομέα T2/6 που ανασκάφηκε το 2021, διερευνήθηκε πλήρως. Ο μεγάλος αυτός τετράπλευρος και στεγασμένος χώρος οριοθετείται στις τέσσερις του πλευρές από μεγάλους τοίχους που διασώζονται σε έως και τέσσερις σειρές, και οι οποίοι στηρίζονται σε μια βάση λαξευμένη στο φυσικό ασβεστολιθικό υπέδαφος. Η είσοδος στο τμήμα αυτό υπήρξε αρχικά στα νότια, διαμέσου ενός μεγάλου μονολιθικού κατωφλιού το οποίο οδηγούσε σε ένα μονοπάτι με κατεύθυνση από ανατολικά προς δυτικά. Σε μεταγενέστερη φάση (Φάση A, στο τέλος της Μεσοκυπριακής περιόδου), ένα νέο ευρύτερο μονοπάτι είχε κατασκευαστεί ακολουθώντας διαφορετική πορεία. Εξαιτίας της αλλαγής αυτής στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, εντοπίστηκε νέο σημείο πρόσβασης προς τον τομέα T2/5, στα δυτικά. Όσο αφορά τη διαδικασία εγκατάλειψης του σημείου αυτού, ενώ στον όμορο τομέα T2/6 φαίνεται να είχαν εναποτεθεί σκόπιμα αντικείμενα τα οποία δεν θα είχαν αρχικά χρήση στο συγκεκριμένο δωμάτιο προτού καταστραφούν από φωτιά, ο τομέας T2/5 φαίνεται να είχε αδειάσει πολύ προσεκτικά πριν την εγκατάλειψή του και δεν φέρει καμία ένδειξη επηρεασμού από φωτιά. Τέτοια ενέργεια φαίνεται να έχει παράλληλα στην ήδη καταγεγραμμένη τελετουργική καταστροφή του εργαστηριακού συγκροτήματος πριν την τελική εγκατάλειψη του οικισμού στα τέλη της Μέσης Εποχής του Χαλκού.

Στα νοτιο-ανατολικά, ο τομέας T5/1 (35 τ.μ.) αποτελείται από ένα στενόμακρο στεγασμένο χώρο εξοπλισμένο με ένα κεντρικό πάγκο κατασκευασμένο από λίθινες πλάκες ο οποίος ήταν άμεσα συνδεδεμένος με μια λαξευμένη θήκη για την εναπόθεση ενός μεγάλου κεραμικού δοχείου. Το δωμάτιο είναι προσαρτημένο σε ένα μακρύ διάδρομο που οδηγεί σε υπαίθριο χώρο και σε ένα μακρύ κανάλι αποχέτευσης.

Στα νοτιο-δυτικά, ο τομέας B/5 (49 τ.μ.) φαίνεται να αποτελεί ένα πολυ-λειτουργικό, στεγασμένο εργαστηριακό χώρο ο οποίος στον βόρειο του τοίχο

οριοθετεί με πλίνθινους τοίχους τρεις μικρότερους χώρους. Επιπλέον, στη δυτική πλευρά του τομέα υπήρχε κτιστός ημικυκλικός πάγκος εργασίας με εγκατεστημένο τριβείο. Παράλληλα εντοπίστηκαν κεραμικά δοχεία μεγάλου μεγέθους τοποθετημένα στο πάτωμα, και ένας βαθύς απορριμματικός λάκκος στα νοτιο-ανατολικά. Το γεγονός ότι εκεί εντοπίστηκαν αρκετά ζωικά οστά και σε κοντινό σημείο υπήρχε εστία και τριποδικά αγγεία, δηλώνει ότι αυτός ο χώρος θα χρησιμοποιεθεί επίσης για την επεξεργασία και ετοιμασία φαγητού. Είναι αξιοσημείωτο ότι στο στρώμα καταστροφής του τομέα αυτού εντοπίστηκε μια άθικτη μήτρα από ψημένο πηλό για την κατασκευή ταλάντων σε σχήμα πέλεκυ.

Δυτικά του τομέα B/5 επεκτείνεται ο ημι-υπαίθριος χώρος B/10 (25 τ.μ.), ο οποίος χαρακτηρίζεται από διαφορετικές φάσεις χρήσης. Αρχικά, θα χρησιμοποιεθεί ως υπαίθριος εργαστηριακός χώρος εξοπλισμένος με μεγάλες τετράπλευρες βαθιές λεκάνες, ενώ αργότερα (Φάση A, ύστερη Μεσοκυπριακή περίοδος) θα υπέστη μετατροπές. Κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής, ο χώρος θα ήταν μερικώς περικλειστος, θα υπήρχε μια κτιστή σειρά από αβαθείς κυκλικές λεκάνες και θήκες για αγγεία, και μια βαθμιδωτή είσοδος με μονολιθικό κατώφλι ενώνοντας το χώρο αυτό με τον διπλανό τομέα B/5. Ο διάδρομος αυτός έκλεισε με ένα μεταγενέστερο τοίχο πριν την τελική εγκατάλειψη της περιοχής.

Χάρη στη συνεχιζόμενη συνεργασία με την Πολυτεχνική σχολή του Τορίνο (Politecnico di Torino) και το Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας (University of Warsaw), πραγματοποιήθηκαν γεωφυσικές επισκοπήσεις στην ευρύτερη έκταση της χαμηλότερης βαθμίδας του λόφου, ώστε να συλλεχθούν στοιχεία για μελλοντικές έρευνες στον οικιστικό τομέα. Τέλος, για σκοπούς χαρτογράφησης και δημιουργίας ενός γενικού τρισδιάστατου μοντέλου του οικισμού αυτού, λήφθηκε μια σειρά από μόνιμα φυσικά τοπογραφικά σημεία και πανοραμικές φωτογραφικές λήψεις από drone.

Η φετινή ανασκαφική περίοδος πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή αρχαιολόγων από το Πανεπιστήμιο της Σιένα, μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές από την Ιταλία, Κύπρο και Ελλάδα, και με τη στήριξη και συμμετοχή ενός τοπογράφου και ενός αρχαιοβοτανολόγου από το Κυπριακό Ινστιτούτο και μιας ομάδας τεσσάρων συντηρητών από τη Σχολή Συντήρησης Palazzo Spinelli στη Φλωρεντία.

Όλες οι εργασίες έγιναν με την άδεια του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου, στα πλαίσια της μακροχρόνιας μας συνεργασίας με τη Διεύθυνση του Τμήματος και το προσωπικό των Αρχαιολογικών μουσείων Κουρίου στην Επισκοπή και επαρχίας Λεμεσού, και με τη στήριξη του Πανεπιστημίου της Σιένα, του Ιταλικού Υπουργείου Εξωτερικών και της Πρεσβείας της Ιταλίας στη Λευκωσία.

